

ACC. N:R M. 12781: 1-15.

Landskap: Skåne Upptecknare: Alfred Nilsson, Vollsjö
Härad: Ingelstad, Färs Berättare: " "
Socken: Dir. s:n Berättarens yrke: f. d. lantbrukare
Uppteckningsår: 1953 Född år 1885 i Flammenhög

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Marknader och marknadsprev. s. 1-15.

N. M. 45.

Marknader och marknadsresor.

I min hemtrakt, och i mina förfäders, Inge~~stads~~
och Färrestads häradar var ju Kiviks
marknad det onekligen största marknad.

Marknadsplatsen var ju belägen på
en sandhed norr och väster om Kivik.

Tills på 1860-talet hölls marknaden i
augusti månads förra hälft i två dagar
i rad. Därefter ändrades det till sista
veckan i juli. Kiviks marknad var ju
årets största nöjeserännemang.

Förberedelser till marknaden, varo ju säker-
ligen både många och stora. Min mor
berättade hemma från Hoby att förberedel-
serna pågick i dagar före marknaden.

Matsäckar stappades i likhet med försmor-
se matsäckar men av ännu bättre sorters
och kvaliteter, med smör, brödst och smul

av flera slag. Häika- eller spolavagnarna
utrustades med nytt "vagnaboss" och i det
nerstoppades diverse saker omsorgsfullt
så att ej något skulle borttappas. Förutom
matvarorna skulle ju knivar och skedar
med, gafflar gick det väl förutan, och det
var väl inte så vanligt. Maten nerstoppades
i större och mindre matskålar och askar.
Lappar och dylikt i färdennat ^{skoppar} spannar.
För fars räkning fick ju inte förglömmas
den obligatoriska brännvinslätelsen.

Nad beträffas klädseln var den ju av
skiftande slag beroende på stånd, förd
och förmögenhet. Nad ledigheten för
arbets- och tjänstefolket beträffas så
omfattade man att Kiviks marknadsdag
var en allmän fridag som ingick i
tjänstöverenskommenheten.

men "hören" eller också "öggäpögen" skulle stanna hemma, vars ett is eller marknadsdag, eller också dra lott om friheten den dagen. Någon skulle ju vara vid kusen som det hette. Dessutom var det någon äldre förtrogen husmansfamilj som också var bekjälplig med hemmets skötsel. De minsta barnen fick ju också stanna hemma. Så var det ju alltid bestyr och göromål, men alla dessa hemmavarande skulle det köpas marknadsvara till en passande ordning och storlek.

Marknadsfärden. Från varje gård gick gick ju en skjuts. Några intimare grannar, eller släktingar hade ju sällskap, nämnda sällskap bestod ju av familjemedlemmar av både äldre och yngre, för man skulle ju man ur "huse" åstad till

marknads, åtminstone inom den närmaste
raijongen. Marknadsresande från längre
håll kom ju mera i sällskap, flera skjutsas
i rad, och då rastades det på åtskilliga
platser, där det passade, och där skulle
ju medhvarva matsäcker, och dryckesvaror,
av skiftande slag avsmakas. Några sär-
skilt angivna rastplatser har jag inte hört
talas om, undantagandes gästgivargårdarna.
Det var ju vissa slag och kategorier av folk
som färdades till marknaden flera dagar,
i förtid och bedrev handel och köpenskap,
det var ju representanter för både den
mörkhyade och den blonda rasen, med mer
eller mindre tvivelaktiga förhållande.

4 Vad det beträffar med längre bortifrån
kommande marknadsresande och härbärge
så övermattade nog en hel del under vår
himmel

det var ju vid sommertid, utom vid regnvä-
der fick de ju söka lä och skydd vid något
hus eller gård, eller också fick gästgivare-
gårdarna anlitas. Några färdstall har jag
inte hört omtalas, utom hållstallarna på
gästis. Skedonen som begagnades på 1840-50-
talet var ju sk. häcka eller spolavagnar och
så något senare sk. holsteinarvagnar, för
att senare avlösas av "liggfjädersvagnen,"
för varornas transporterande var dett ju häcka-
vagnen som mest togs i anspråk. Detta
var ju om den som tog sig dit med påstskjuts,
men det fanns ju de som inte hade annat
än "apostlahästarna", dett fanns de som
gick flera mil till och från marknaden.
Vi hade ju marknader i Simrishamn och
Tornelilla, samt Smedstorp. I Simrishamn
5 var det marknad den första tisdagen

i April och Oktober. I Tomelilla fjärde förs-
dagen i mars juli och oktober med stormark-
nad i juli och sk. mikelimarknad i oktober.
Smedstorps eller Tjustorps marknad, som det
först hette, är ju nu nästan helt avskrivet.
Denna marknad var ju rätt betydande i både
affärs och nöjestillställning, det hölls första
fredagen i April, juli och oktober, som nämnde
för femtio år sedan ett rätt stort marknad.
Det var en efterträdare till Komstads mark-
nad. Det hölls marknad i Komstad de
nämnda dagarna. Platsen var på Kom-
stads möllas egendom, belägen mellan
Smedstorps och Färsnas stationsambälle
utmed vägen Smedstorp-Hiby. Men år 1882
då Smrshamn-Tomelilla järnväg öppna-
des för trafik, förlades marknaden till
6 Tjustorp.

7
Höbo marknad tillkom 1864 efter att förut
varit gemensamt för Färs o Frostå härads
med plats i Hörby. Höbo som marknads-
plats har ju varit av ganska stor betyden-
het för affärer i både det ena och andra.
Som hästmarknad har ju Höbo intagit
en dominerande ställning. Färs är ju
sedan gammalt känt för sin goda hästras,
om nu detta kan inverka något. Kreaturs-
handeln är ju nästan helt försvunnen
från marknaderna. Höbo hade ju alltid
en rätt betydande smågrishandel, därvidlag
är det ju endast numera Hörby som är
anlitat, handeln med de djuren sker ju
mest genom förmedling av smågriscentra-
len, evad det gäller försäljning eller in-
köp, och den övriga slaktboshopen får
ju andelslakterierna handom på de
olika platserna.

Min svärfar talade om, att på 1870-talet
reste de till Broby marknad med häst-
skjuts en 12-13 stycken för att köpa
kor, som de sedan ledde och transporter-
ade hem landsvägen till Onslunda, en
resa med säkerligen många poäng
av både gott och ont. De skiftade, och furade
om att leda djuren, och köra hästskjutsar-
na. Platser som var mycket fruktade
för överfall å vägfarande vid marknads-
tillfällen av rövare och stigmän, var
de berömda Maglehems ora, och Lybo ora
som var tillhåll för rövare och tättare.
Det berättas att flera försiktighetsmål vidtog
bl.a. sydde marorna i pengarna i kläderna
till sina respektive män, som säkerhet mot
överfall. Det berättas vidare om flera häst-
stälder som skedde i samband med de större

marknaderna, och fick även sitt upplysande där. Beträffande marknader i följd efter varandra kan ju noteras att sista veckan i juli är ju en speciell marknadsvecka, dett har ju varit så allt vad jag minns och långt före min tid. Kliviks har ju avhållits om tisdagen, om torsdagen i Tomelilla och i Hjöbo om fredagen, alla ha ju varit st. stormarknader. Vad beträffar marknadsplatsen i Klivik sträckte den sig från Wifemölle och Vik i söder, och upp i norr om Klivik och var en öde sandhed utan byggnader. Platsen var privatägd, och ägaren upptar själv ståndspengarna. Ordningen upprätthölls av ortspolis av Kronolänsmän dito fjärdingsmän även statspolis var ditkommanderad av vederbörande myndigheter.

9 Från 1850-talet och längre fram fanns det

en befälningssman eller kronolänsman
vid namn Montan i Brösarp vida känd-
för sin karskhet och bryskhet mot under-
ordnade. Hans största nöje var att taga
endast "svartepettar" och andra skojarare
och fattare. En gång skulle han ge svart-
pettarna ett fjurnyp. Som sin förtrogne
hade han en storvuxen, jättestark man
som hette Anders Persson. Så hade dessa
här fattarna av olika slag ställt till
ett blodigt slagsmål, på nämnda mark-
nad. Montan och Anders Persson var när-
varande, men lät dem slåss en stund.
Till slut krängde Anders tröjan av sig och
bad Montan om lov att rensa upp bland
de "svarte". Det fick han, och trots sin stora
stoffthydda var han vig som få och gick
lika bra på armarna som på benen.

Det dröjde inte länge förrän Anders hade
ett fjög halft i hjälsagna fattare liggan-
de omkring sig. Montan blev rädd att
Anders skulle göra sig skyldig till dråp
och bad honom sluta. Men efteråt gladdes
han åt den omgång fattarna fått.

Stånd och fält ägdes ju av respektive för-
säljare och handelsmän av alla de olika
slagen utplanterade i långa rader med
"gata" mellan sig, för marknadspublics som
räknades i åtskilliga 10000-tal. Köjes och
cirkus attraktionerna hade ju sina givna
och respektive platser, där det fördes ett
äronbedövande stöj och utropande av sina
nummer och cirkustrix, under det att skaror
vandrade in om "Fältporten". Det sk. affärs-
mässiga marknadsfolket övermättade ju mest
i sina fält och under bar himmel vid.

någorlunda ordentligt väder, somn blev
det nog inte mycket, och så blev det ju uppbrott
till nästa marknad. Affärerna. Det bedrens
ju affärer med allt som fanns att tillgå. Det
var ju göingar med sina eggverktyg, yxor, sägar,
och framförallt de berömda lias. Till och med
"Nästgötar" eller "Knallar" med sina vävskedar var
representerade. Alla hade ju i dagarna varit
på väg mot marknaden med sina till
bristningsgränsen lastade kärror. Allmänheten
skulle ju förse sig med saker och grejor till
nästa Hiviks marknad. En omfattande
kreaturs-handel ^(bedrens) av så väl hästar som nötkrea-
tur och andra djur. Det berättas om frä lant-
män som handla hästar, och likvidation
skulle ordnas den sista marknadsdagen på
Hivik, marknaden pågick ju i två dagar.
12 Bytesaffar förekom ju möjligen också

bortåt eftermiddagen, då mest med sk. mera
seunda vara av både hästar och kor,
som inte kunnat säljas föret under dagen.
Tattare och sk. hästskojare voro mest lägrade
för sig själva, och på eftermiddagen bedrevs
där bytesaffärer, flera gånger om, av rätt så
tvivelaktiga och drastiskt slag. Det var
ett visst nöje, och nästan ett riktigt skåde-
spel att äse deras affärer och förehavande.
Vad byteshandel med klockor beträffar
så kan ju sägas, att det var mest yngre
pojkar, kanske någon äldre också, som
bytte bort ett "kory" mot en silversy-
lindare. Vad det gäller andra affärer,
så kan ju nämnas att det fästes ju kanske
också tjänare, enligt den gamla tjänste-
hjonsstadgan skulle tjänarna vara
fästade en viss tid innan mikeli.

och vid äventyr att de bästa platserna bliva
upptagna, andra teider! Även Per och
Hanna köpte köpte ringar, således ett
minne för livet och var kanske äkta makar
innan nästa Hiviks marknad. Ävenledes
kom Ola och Anders överens om att Olof
pojke och Anders gräbba skulle kunna
bli ett passande parti m.m. allt sedan
gubbarna var kanske något "dragna" efter
påkänningar vid varandras matsätkar,
och respektive brännvinsplantor. Hemfärden
kunde ju i bland företas under rätt så
ödesliga former med kappkörning och
kullkörningar, mannarna skulle ju i sin
upprymda ställning även visa vad pällarna
dugde till. Vid Rörums gästgivargård skulle
ju rastas, där skulle ju fästas och ytterliga-
re 14 re supas, och vidare bytas hästar med

pakulerande och slagsmål, medan barn
och blomma, den sk. bättre äkta hälsan
ynkligt bad om att få komma hem igen.

Så var ju kanske, Kiviks marknad kanske
ett minne blott av mer eller mindre an-
genämt slag. Marknadslivet har ju under
dessa år väsentligt förändrats. kreaturshand-
eln har ju som nämnts helt försvunnit
och ersatts av andra uppköpsföreningar
och annamare. Marknadslivet är nu en
utpräglad nöjesattraktion av alla de slag.
Spritpåverkade personer är ju rätt så sällsynt,
dock finns ju någon som får kanske en flors-
kura. Motorismen har ju satt sin prägel
mycket på marknadslivet, och avständer
har ju minskats betydligt, därom kan man
övertyga sig då man ser de många tusenden
körande och parkerade bilar.